

tat af tre-fire uafhængige forfatterskabsbehandlinger, der i sidste øjeblik er blevet forsynet med en tematisk ramme med centrum i det u håndterbare begreb »det nye.«

Samlende kan det om Svendsens store og ujævne bog siges, at den som litteraturhistorisk og -analytisk afhandling nok er problematisk på grund af den tilfældige og løse komposition, den uklare begrebsdannelse og de manglende frugtbare koblinger mellem æstetisk teori og praksis, men at den til gengæld har en klar brugsværdi som inspirationskilde for undervisningsforløb på mange niveauer.

Aja Chantelou Bugge

Peter Stein Larsen: *Digtets Krystal*, Kbh. 1997 (Borgen).

Poetikgenren kender vi helt tilbage til Aristoteles. Fra antikken og frem til i dag har digtere i deres poetologiske skrifter ytret sig om den kunstneriske skabelsesproces, det er at digte, og de har reflekteret over digtets form og æstetiske kvalitet.

Men poetikgenren har undergået en forandring. I antikken var poetikkerne normative lærebøger om, hvordan en digter bør arbejde, en art opstilling af regler for digtekunsten, for brugen af genrer, versformer og billedsprog. I dag benyttes ikke så gerne den gamle etikette »poetik«, og dette er for at understrege, at der i dag er tale om en helt anden form for tekst. På baggrund af 1700-tallets drejning fra den klassiske poetik til refleksioner over digtningen i datidens generelle æstetisk-filosofiske vær-

ker hos f.eks. Kant, Hegel og Schiller, har nutidens poetikker, eller »manifeste«, »essays«, »dagbøger«, »fragmenter« etc. antaget form af en art hybridtekster, hvor et stort antal forskellige genrer og stilarter er blandet sammen. Ligeledes omfatter udviklingen af genren også en drejning fra antikkens regelæstetik til, hvad man i dag kunne kalde en oplevelsesæstetik.

I dag er der ikke længere tale om de objektive normer, men i stedet om subjektive, personlige refleksioner over digtekunsten, som det falder digteren for brystet at udtale sig om. Og netop dette, at få en finger med i æstetikdiskussionen, har mange digtere de seneste 15-20 år næret et stort ønske om. Der har været en enorm forøgelse af antallet af tekster i den danske litteratur, som på den ene eller anden måde kan betegnes som poetologiske.

I Danmark er der en tendens til, at poetikgenren har taget endnu en drejning fra 40-60'ernes poetikker til det store udvalg, der er kommet i 80'erne og 90'erne. De tidlige danske poetikker skulle repræsentere en hel generation af digtere, en gammel generation skulle forkastes og en ny introduceres, herfra kender vi bl.a. fra Poul la Cour og Per Højholt.

For de poetologiske tekster fra 80'erne og 90'erne forholder det sig anderledes. Ingen af disse anses for at skulle repræsentere en hel digtergeneration, for i disse tekster er der tale om individuelle hybridtekster, som ikke taler generelt, men ud fra personlige, erfaringsmæssige vurderinger af digtningen. Dette har også ført til, at de ikke alle er blevet tilkendt den helt store portion kvalitet af modtagerne. Enkelte er blevet meget

anerkendte af publikum, andre er blevet ignoreret eller ligefrem forkastet.

Projektet i Peter Stein Larsens bog *Digtets Krystal* er at se nærmere på 80'erne og 90'ernes poetikker og lyrik. Hans baggrund for dette er synspunktet om, at alle disse poetologiske tekster fortjener at blive taget alvorligt. Men ydermere har 80'erne og 90'ernes poetikker med deres etiketter som individuelle projekter fået stor betydning for måden, de er blevet læst på. Man har set på poetikkerne som enkeltstående, individuelle udsagn om generelle æstetisk-filosofiske emner. Det gør Stein Larsen op med, hans pointe er, at en indgangsvinkel til poetikken som nøgle til den enkelte forfatters øvrige lyriske forfatterskab er blevet forsømt. Han ønsker derfor i sin bog at anskue poetikteksterne som centrale for forståelsen af de forfatterskaber, som de er en del af. Ligeledes ser han nærmere på, hvad der kendetegner disse forfatterskaber; hvorledes digtere i 80'erne og 90'erne placerer sig i den modernistiske litterære tradition.

Stein Larsen indleder med kort at karakterisere dansk lyrik efter 1980, derefter placerer han denne lyrik i den modernistiske tradition og undersøger, hvorledes lyrikken efter 1980 adskiller sig fra en klassisk modernisme og i stedet peger på en postmodernistisk drejning. Herefter lader han poetikgenren definere ud fra fem synsvinkler; form, stil, stof, funktion og tradition. Dernæst kommer så bogens anden del, som indeholder en gennemgang og analyse af syv repræsentanter for de danske lyrikere efter 1980. De syv forfattere er henholdsvis Søren Ulrik Thomsen, Bo Green Jensen, Pia Tafdrup, Niels Frank, Lars Bukdahl, Carsten René

Nielsen og Lene Henningsen. Som sløjfen på halen har Stein Larsen tilsidst i bogen medtaget et betydeligt udvalg af digte og poetologiske tekster af de pågældende forfattere.

Den traditionelle måde at arbejde med litterære ti-års perioder i litteraturhistorien er Stein Larsens baggrund for nu i stedet at anskue lyrikken efter 1980 i forhold til en modernistisk tradition. Derfor skal lyrikken efter 1980 ikke sættes i forhold til 1970'ernes lyrik, men de enkelte forfatterskaber bør behandles på sine egne (eller Stein Larsens?) præmisser og i relation til den enkelte forfatters poetologiske skrifter.

Modernismebegrebet tages med i bestemmelsen af lyrikken efter 1980 for at anskueliggøre, at den nyeste lyrik ikke blot kan ses i forhold til 1970'ernes lyrik, men at et langt mere frugtbart resultat sikres, hvis den tillige sættes i forhold til en lang lyrisk tradition, der i sig har linier tilbage til både symbolismen og romantikken. Men en tidsmæssig fastsættelse af modernismen er ikke det afgørende for Stein Larsen, i stedet kigger han nærmere på de fire æstetisk-eksistentielle træk, som er kendetegnende for den lyriske modernisme. Disse fire træk defineres som »disharmonisk bevidsthed«, »opposition til det sociale«, »poesi som særsprog« og »utopisk længsel«.

Den disharmoniske bevidsthed er med sin splittethed udgangspunktet for skabelsesprocessen, her hersker en tilstand af sjæleligt oprør, hvor kaotisk og ustabil sindstilstand er en forudsætning for den kreative akt.

I opposition til det sociale giver den modernistiske digter sit helt eget forslag til en ny virkelighed. Der gøres op med de traditionelle tankemønstre, som er

med til at sætte grænser for religiøs, etisk og æstetisk tankegang. Det omgivende samfund falder for en skarp civilisationskritik, hvor også digterens omgivende publikum betragtes kritisk fra det forfængelige elfenbenstårn, som han er kravlet op i for at skille sig ud fra den ignorante pøbel.

Den franske symbolisme har en finger med i spillet, når modernisterne taler deres poetiske særsprog. Digtets sprog har ikke en meddelende funktion, i stedet spilles der på de musikalske tangenter, hvor digtet *er*, i stedet for at *henvise*. Poesien er ikke en erkendelsesproces, men noget der bliver *gjort* med sproget, således at kunsten fremstår som autonom med sit helt eget sprog.

I de modernistiske digte bliver en længsel efter et nyt univers, adskilt fra rum og tid, en utopisk verden, hvor en anderledes orden hersker. Her skal den intense nu-oplevelse opstå, og dette kommer entydigt til udtryk i den modernistiske tradition, i såvel digte som i en art modernistisk holdning bag digtet.

De modernistiske særtræk fastslår Stein Larsen til at være godt repræsenteret i 80'erne og 90'ernes digtning. Men på få, men afgørende, punkter adskiller disse sidste årtiers digtning sig fra den traditionelle modernisme og peger på en postmodernisme, som vi kender fra den oprindelige anvendelse af begrebet i 50-60'ernes USA.

Indtil 1980 har den modernistiske danske digter været præget af at have ét af de fire modernistiske særtræk til at dominere over de øvrige. I digtningen efter 1980 antages et eklektisk forhold til traditionen. Nu er erfaringerne fra den tidligere lyriske modernisme stillet til rådighed, og derved kommer de sid-

ste årtiers digtning til at fremstå med mange forskellige livstolkninger.

Ligeledes adskiller 80'erne og 90'ernes lyrik sig fra den traditionelle modernisme ved at sprænge værkbegrebet. Der gøres op med det nykritiske værkbegreb, hvor det litterære værk er en autonom enhed med et intentionelt centrum. Mindst tre nye poetologiske positioner bliver sat som alternative værk-kategoriseringer, og her nævner Stein Larsen den netværksstrukturerende, den gentagelsesstrukturerende og den hybride tekst.

Med de ovenstående klassiske særtræk for modernistisk lyrik og de postmodernistiske træk for øje kaster Stein Larsen sig så over de syv danske digtere. Og i disse læsninger er det forholdet mellem forfatterens poetologiske tekster og digtsamlinger, der er det gennemgående tema. Og vi når vidt omkring i de syv læsninger. Fra Lars Bukdahls omtale af poesi som spontan, humoristisk og anarkistisk til Søren Ulrik Thomsens kølige, reflekterende og traditionsbevidste tone. Fra Carsten René Nielsen og Lars Bukdahls hverdagslige metaforiske beskrivelser af poesien til Bo Green Jensen og Lene Henningsens mere abstrakte og højtidelige beskrivelser. Fra Niels Frank, Pia Tafdrup og Bo Green Jensens forståelse af poesien som noget auditivt til hos Søren Ulrik Thomsen, Lars Bukdahl og Carsten René Niensens forskydning fra ørets til øjets poesi. Stein Larsen viser på kyndig vis, at vi har med syv store personligheder at gøre. De syv digteres poetologiske tekster og digtsamlinger afspejler et spektrum af forskellige livsholdninger, inspirationskilder, valgslægtsskaber, kunstsyn, religiøs indflydelse, sprogbrug etc. Og inden for

de enkelte forfatterskaber får vi også Stein Larsens bud på en personlig udvikling.

Men digtningen efter 1980 er ikke blot en diffus, varieret og usammenholdelig bunke af modsatrettede holdninger. Det får bogen vist gennem sine syv læsninger, samtidig med at de syv digteres særtræk fastholdes i forhold til hinanden. Bl.a. introducerer bogen hver gang den næste forfatter ved at beskrive ham eller hende i forhold til de allerede gennemgæede, og det giver samlet set en rigtig god linie gennem læsningerne, således at læseren ikke står med syv af hinanden uafhængige læsninger.

Brugen af krystalmetaforen fastslår Stein Larsen til at være af central betydning for poesi i den franske symbolisme og for den danske lyrik efter 1980. Digtet er en krystal; det har den perfekte form, det anvendes som en prydggenstand og ikke en brugsgenstand, og ikke mindst peger krystallen på en indre struktur og skønhed, der udstråler noget magisk.

Projektet, at læse syv store danske digtere ud fra den optik, at deres poetologiske tekster skal ses i forhold til helheden i de forfatterskaber de viser tilbage til, er en næsten uoverskuelig opgave. De i gennemsnit 20 sider, som Stein Larsen tildeler hver enkelt forfatter, er i den forbindelse ikke meget plads at arbejde på. Men resultatet er imponerende. På meget lidt plads kortlægger han de syv digteres produktion gennem årene, og hans læsninger er fulde af interessante observationer, som alle underbygges med talrige eksempler.

Stein Larsen har med sin bog leveret en god og solid introduktion til poetikken som genre og til de mange poetik-

ker, der er blevet skrevet af danske lyrikere de sidste 15-20 år. De danske poetikker rummer ofte noget ganske tungt og teoretisk materiale, som kan synes svært tilgængeligt. Men Stein Larsen viser, at man kan få anskueliggjort disse poetikker ved at sætte dem i relation til den digteriske produktion. Dog nøjes han med forsigtigt at undersøge visse sammenfald, og dette måske lidt for liberalt. For er der ikke steder hos de syv forfattere, hvor de i deres digte ikke helt lever op til deres egne idealer, uden at det har noget at gøre med deres personlige udvikling? Man kunne måske netop i denne sammenhæng savne et blik for de steder, hvor digteren modsiger sig selv.

Stein Larsens bog henvender sig hovedsagelig til universitetsstuderende, men kan læses af litteraturinteresserede på alle niveauer. Den er skrevet i et klart og tydeligt sprog af en pædagogisk bevidst analytiker med en glimrende evne til at anskueliggøre og til at formidle et overblik. Ikke et fremmedord står tilbage uden at blive forklaret, alt bliver sat i en litteraturhistorisk sammenhæng, og bogen er fuld af eksempler, som ikke hindrer læsningen, men tværtimod underbygger stoffet.

Man kan sige, at bogen kommer til at fremstå lidt skolebogsagtigt med sine meget korte analyser og de ca. 150 siders tekstudvalg og litteraturhenvisninger til sidst. Men man skal igen huske på, at bogen er en art introduktion, og at tekstudvalg og henvisninger er nyttige redskaber for alle, der vil beskæftige sig med dansk poetik og poesi fra 1980'erne og 1990'erne.